

ДЕРЖАВНИЙ БІОТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАУКОВА БІБЛІОТЕКА

ВІРТУАЛЬНА ВИСТАВКА

ТРИЗУБ. ЦІКАВІ ФАКТИ

Шановні користувачі!

Тризуб як державний символ України був обраний не даремно, адже він зв'язаний з нашою тисячолітньою державною, політичною і культурною історією. Він став символом боротьби за незалежність України та важливим маркером української національної ідентичності. Офіційний малий Герб держави Україна був затверджений 19-го лютого 1992 року Постановою Верховної Ради «Про Державний герб України» (Відомості Верховної Ради (ВВР) 1992, № 40, ст. 592, №2137-XII <https://cutt.ly/MPgw18I>) і вважається головним елементом великого Державного Герба України.

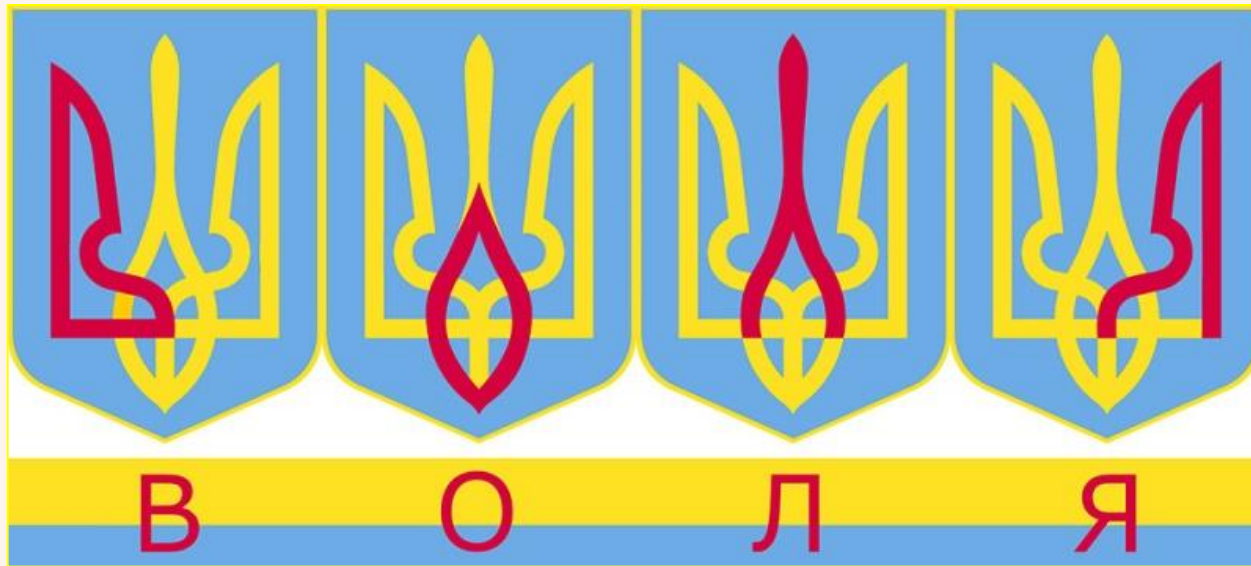
Маємо для вас цікаві факти про герб, який ще називають тризубом.

Золотий тризуб на синьому щиті київського князя Володимира Великого, за Конституцією, один із трьох головних символів української державності – нарівні з прапором, гімном.

Є понад сорок версій, що пояснюють походження тризуба:

- ❖ *Найрозповсюдженіша говорить* – цей давній знак є містичним символом тривимірності світу.
- ❖ *Релігійна версія стверджує* – це стилізоване зображення голуба – символу Святого Духу.
- ❖ *Популярна версія, що нібито тризуб* – це сокіл, який пікірує на здобич.
- ❖ *Інші версії:* стилізована квітка, трисвічник чи орнамент; корогва (прапор), поділений на три частини; мотив корабельної котви (тобто якоря); рунічне письмо; символ блискавки, подібний до «знаку зміїв» індіанських племен Північної Америки.

Деякі вважають, що в тризубі зашифроване слово «воля».

Тризуб є стародавнім символом, який зустрічався на нашій території з найдавніших часів і шанувався як магічний знак, свого роду, оберіг.

Одне з перших зображень тризуба на наших теренах зафіксоване на знахідках періоду Трипільської культури IV-III тис. до н. е. У прадавні часи на землях центральної України тризуб був знаком родових та племінних старійшин. Приклади стародавніх тризубів були знайдені на Поділлі, в Ольвії (в Південній Україні), на території прадавнього Боспорського царства.

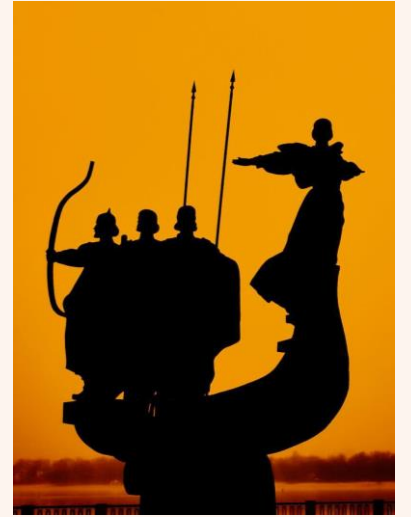

Знаки тризуба на території України докнязівської доби:

- 1 – Поділля (IV-III тисячоліття до н. е.);
- 2 – Ольвія (I тис. до н. е.);
- 3 – сарматський знак (на межі н. е.);
- 4 – Ольвія (I-V ст. н. е.);
- 5-7 – знаки тризуба на монетах Боспорського царства;
- 8-9 – Полтавщина (VI-VII ст. н. е.);
- 10 – знак на мармуровому леві в Ольвії;
- 11 – дві золоті поховальні пряжки із золотої фольги територія Боспорського царства;
- 12 – згорнутий змії з трипалими лапами, розкинутими у вигляді хреста і 20 – той же мотив, формалізований до втрати аналогії зі змієм орнамент на дзеркалі в Ольвії;
- 13 – зображення на мармуровому капітелі (верхня частина колони) могильного пам'ятника Херсонес;
- 14 – монета Пантікапеї (сучасний Керч);
- 15 – бронзова прикраса до кінського убору територія Боспорського царства;
- 16-19 – срібні прикраси на поясах VI - VIII ст. н. е.;
- 16, 21 – Мартинівське городище на Київщині (VI - VIII ст. н. е.);
- 17 – с. Хацки, Київщина;
- 18, 19 – с. Мала Перещепина, Полтавщина.

Тризуб у стародавній Русі

У прямих предків сучасних українців – слов'янського племені полян, званих також «русь» і «сколоти», як і у їхніх попередників, панувала трикомпонентна структура суспільства і була поширена легенда про походження полянської (Київської) держави від трьох братів із племені полян – Кия, Щека, Хорива і їх сестри Либідь, що «сіли» на трьох київських горах. Зверхники (командир, керівник військової частиним тощо) полян-русів, київські князі, так само як і царі скіфів, карбували на своїх монетах знак Трійці – Тризуб.

Посли Київського князя Ігоря (912-945 рр.) при укладанні договору з візантійцями мали свої печатки з тризубами. Київський князь Володимир Святославович (980-1015 рр.) карбував тризуб на монетах, де з одного боку зображувався портрет володаря, а з іншого – тризуб.

Для князя Володимира власна монета була символом влади, символом держави, підкресленням його авторитету. На срібляниках і златнику Володимира пізніше з'являється його родовий герб тризуб.

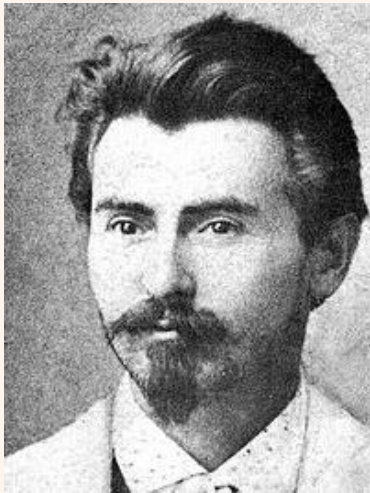
Тризуб був і на срібних монетах Київського князя Ярослава Мудрого.

Тризуб за часів УНР

Тризуб став компромісом, як пишуть у виданні «НАШ ГЕРБ. Українські символи від княжих часів до сьогодні» видавництва РОДОВІД (книга видана за підтримки Українського культурного фонду). Михайло Грушевський іще восени 1917-го в одній зі своїх статей під час дискусії про герб України писав так: «На монетах й інших предметах старої Київської держави бачимо гарно стилізований геральдичний знак неясного значіння, щось вроді трезубця...».

У законі ж, ухваленому Малою Радою 25 лютого 1918 року в Коростені (Київ був під більшовицькою окупацією), йдеться: «Гербом Української Народної Республіки приймається знак Київської Держави часів Володимира Святого». Закон містив лише текст, без графічних додатків – офіційного зображення державного герба.»

Василь Кричевський

Автор гербу, розробленого на основі Володимирового Тризуба, Василь Григорович Кричевський – український маляр, архітектор, графік – був одним з великої родини художників Кричевських. Сама назва «тризуб» з'явилася та прижилася вже після того, як його затверджено державним гербом УНР.

«...Се оздоба питоменна, не запозичена, зв'язана з нашою тисячолітньою державною політичною і культурною історією», – писав Михайло Грушевський у статті «Український Державний герб» наприкінці лютого 1918 року.

Тризуб використовував Уряд УНР у еміграції та різні політичні організації. В тому числі на емблемі Організації українських націоналістів був тризуб із мечем на місці середнього «зуба».

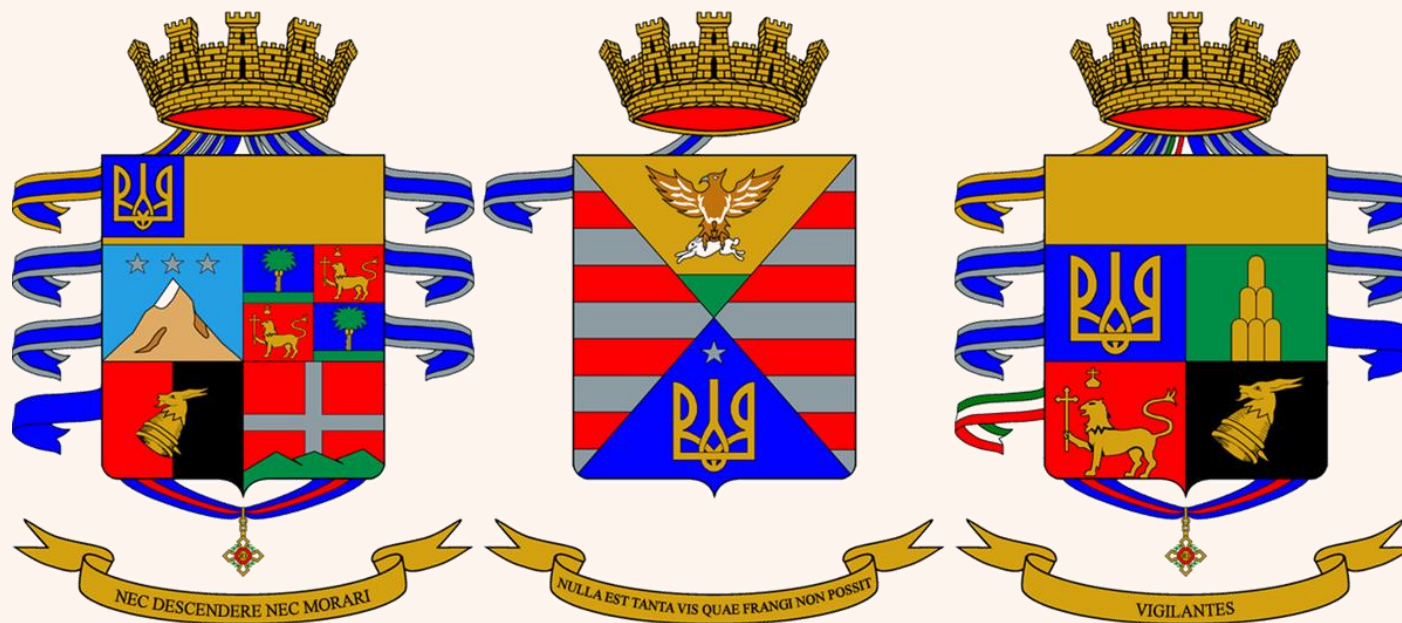
сотник «Мороз» (Дмитро Негрич)

Тризуб також став важливою ознакою на формі. М'який кашкет-мазепинка з сукна захисного кольору з V-подібним вирізом і тризубом. Саме характерний кашкет з відзнакою допомагав упізнавати своїх в умовах, коли повстанці мушили носити різні трофейні однострої або цивільне.

Український тризуб був присутній на гербах італійської армії.

Підрозділам італійської армії дозволено додавати до своїх гербів символи територій, де була отримана медаль за військову доблесть. Під час Другої світової війни 8-ма Армія Італії була направлена в Радянський Союз, на територію України. Хоча тут її практично знищили, дехто таки повернувся додому.

Було сформоване нове військо, якому дозволили додати український тризуб на свої герби.

**1-ий Альпійський
полк**

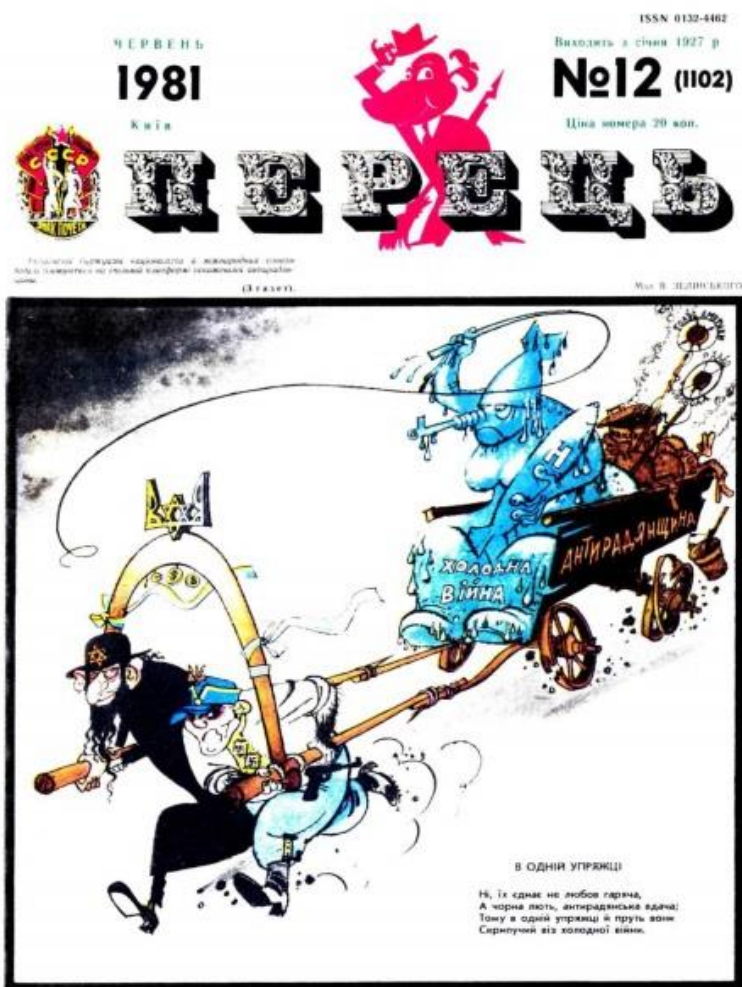
**2-ий артилерійський
полк**

**2-ий Альпійський
полк**

Тризуб під забороною

У СРСР тризуб піддавався офіційній дискредитації, попри це залишаючись символом національно-визвольного руху. Жоден номер радянського сатиричного журналу «Перець» не обходився без пропагандистсько-карикатурного зображення українських націоналістів та, відповідно, тризуба.

Впродовж 1950–1980 років КГБ неодноразово заводило справи про використання націоналістичної символіки. Так, у ніч проти 1 травня 1966 року, над будівлею Київського інституту народного господарства вивісили саморобний синьо-жовтий прапор з домальованим чорнилами тризубцем, 30 грудня 1967-го синьо-жовтий прапор із тризубом почепили на будівлі Кіровського райвиконкому в Дніпропетровську, січня 1984 року – над поштовим відділенням села Демидового на Львівщині.

Творці малого Державного Герба

Відкритий конкурс щодо створення проєкту Державного Герба України був оголошений 24 червня 1991 року (тобто ще за існування СРСР). Для участі в ньому надійшло понад 200 робіт (усі вони тепер зберігаються в Центральному державному архіві органів центральної влади та управління). Важливо, що 192 із них містили зображення тризуба у різних контекстах.

Творці сучасного державного герба України графічне зображення Тризуба побудували на основі розробленого Василем Кричевським 1918 року.

Авторський колектив – Андрій Гречило, Олексій Кохан і Іван Турецький – у такий спосіб передали ідею спадкоємності сучасної України від УНР. Кінцевий варіант проєкту герба автори підготували протягом 14-20 грудня 1991 року. Із запропонованих 10 його ескізів вибрали п'ятисторонній. Оскільки зображення державного герба мусить відповідати єдиному еталону, авторська група опрацювала й нове його технічне креслення, а також виконала кольоровий малюнок на підрамнику 1x1 метр.

Тризуб Верховна Рада затвердила із компромісним формулюванням як «малий державний герб» 19 лютого 1992 року!

Тризуб – символ боротьби за Незалежність України

Особливим часом для державної символіки стали події зими 2013-2014 року, на Майдані під час Революції Гідності тризуб малювали на щитах, та шоломах.

20-річний боєць-доброволець з батальйону «Айдар» Василь Пелиш з містечка Старий Самбір на Львівщині втратив руку, потрапивши в полон до ворога під час бойових дій на Сході. Це сталося в серпні 2014 року під Луганськом, коли він єдиний вижив з усього екіпажу згорілого БТР. Про час, проведений в полоні, Василь згадувати не любить, хоча не приховує, що йому майже до плеча відтяли руку через татуювання «Слава Україні».

– Я був притомний, – каже Василь, – бачив, як мені відпилюють руку» ... Коли до Києва приїхали канадські фахівці і привезли бійцеві довгоочікуваний протез, той був... з тризубом!

Тризуб – найпопулярніший об'єкт для Книги рекордів України!

У грудні 2015 року гігантський Державний Герб України склали із бронетехніки – танків та БМП – бійці танкового батальйону 28-ї механізованої бригади, 80-ї окремої десантно-штурмової бригади та 79-ї окремої аеромобільної бригади. Його довжина сягнула 75 метрів, а ширина – 47 метрів.

Рекорд встановили під час одного з етапів військових навчань, організованих Генеральним штабом Збройних сил України на полігоні «Широкий лан» у Миколаївській області. Унікальне досягнення офіційно зафіксували представники «Національного реєстру рекордів України» у номінації «Найбільший тризуб із бронетехніки».

У с. Остриня на Івано-Франківщині Тризуба виклав на схилі карпатської гори колишній вояк УПА Анастасій Козак. Розміри кам'яного символу України: 19 м висоти, 13 м ширини, висота центральної частини 25 м. Камінь переносився вручну, у двох сумках вагою по 10-12 кг. Відстань від гори до кар'єру – 800 м.

На час викладання тризубу в 1992 році Анастасію Паньковичу було 70 років. Також він обсадив контур тризубу смерічками і туями.

Книги, які збагатять ваші знання з даної теми

Пастернак, О. Пояснення тризуба, герба Великого Київського Князя Володимира Святого [Текст] / О. Пастернак. – Київ : Веселка, 1991. – 47 с. : іл. – (Укр. відродж.)

Ця книга про тризуб – геральдичний знак Київського Князя Володимира Святого розкриває загадку про походження, ідею та значення тризуба в Україні як державного герба, національного знаку і релігійного символу, вона слугує поглибленню знань із української історії.

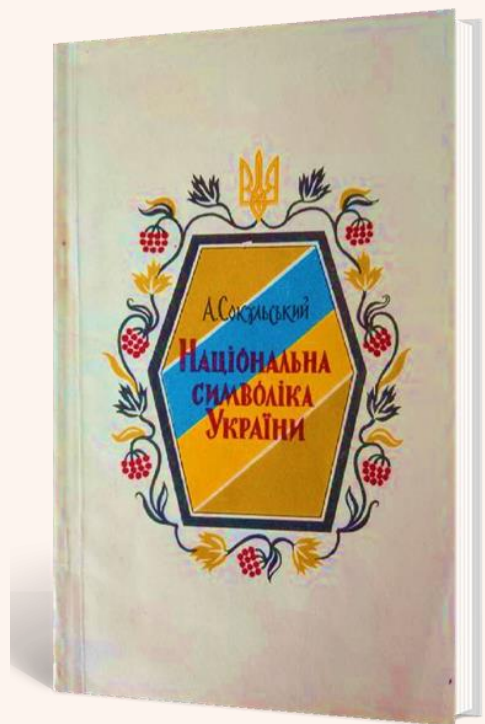
Місце зберігання: Наукова бібліотека ДБТУ (далі НБ ДБТУ) – б. п. №1 вул. Московський проспект 45

Сергійчук, В. І. Доля української національної символіки [Текст] / В. І. Сергійчук. – Київ : Знання, 1990. – 48 с.

Автор розповідає про походження української національної символіки, багатовікові традиції використання жовто-блакитних прапорів, тризуба, бунчуків, гербів на українських землях.

Місце зберігання: фонд НБ ДБТУ (б. п. №7 вул. Клочківська, 333); (б. п. №1 вул. Московський проспект 45)

Сокульський, А. Л. Національна символіка України [Текст] / А. Л. Сокульський. – Запоріжжя : Інтербук, 1993. – 104 с. : іл.

Незалежна Україна має свої атрибути державності – герб, прапор та гімн. Що означають символи покладені в основу цих ознак державної незалежності, де коріння української національної символіки, як вона формувалася протягом віків – про це все йдеться в книзі.

Місце зберігання: фонд НБ ДБТУ (б. п. №1 вул. Московський проспект 45); (б. п. №3 вул. Алчевських, 44).

Державні символи України [Текст] / А. М. Проценко, Н. Д. Кусайкіна, Н. Г. Андріяшевська, К. Д. Маркова. – Київ : Грамматика, 2010. – 32 с.

Видання розкриває таємниці державної та народної символіки України, історії її виникнення та розвитку протягом тисячоліть. Книга містить багато цікавих та маловідомих фактів з минулого та сучасності нашої країни, чудові ілюстрації та світлини.

Місце зберігання: фонд НБ ДБТУ (б. п. №7 вул. Клочківська, 333).

Іванченко, Р. П. Україна від Кия до Кравчука : короткий нарис історії української державності [Текст] / Р. П. Іванченко. – Київ : Український письменник, 1992. – 47 с.

Україна, що впродовж багатьох століть виборювала, здобувала і в силу різних обставин втрачала свій суверенітет, сьогодні знову вийшла на дорогу творення власної державності – без опіки давніх і небезкорисливих сусідів і «родичів». Читачі цього історичного нарису мають можливість простежити, як з далеких часів і донині в українського народу жило і не вмирало прагнення волі, свободи, незалежності...

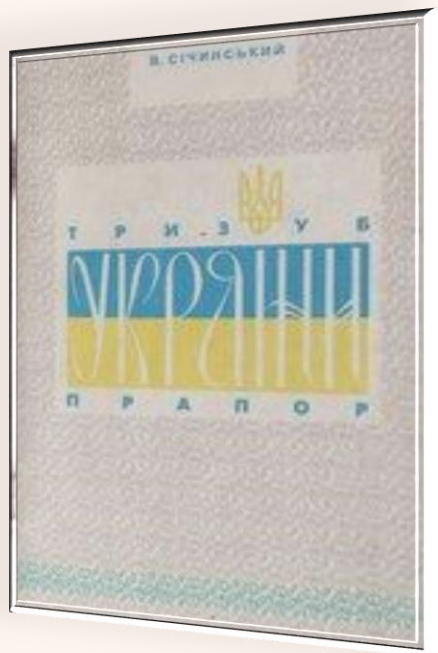
Місце зберігання: фонд НБ ДБТУ (б. п. №7 вул. Клочківська, 333); (б. п. №1 вул. Московський проспект 45); (б. п. №3 вул. Алчевських, 44).

Борець, Ю. ОУН і УПА в боротьбі за Українську Державу [Текст] / Ю. Борець. – Львів : Логос, 2002. – 64 с.

У цій книзі читач познайомиться з людиною, яка пройшла важкий, але славний життєвий шлях, і присвятила все своє життя найвищій меті кожного українця – служінню рідному народові, боротьбі за Українську державу.

Місце зберігання: фонд НБ ДБТУ (б. п. №7 вул. Клочківська, 333); (б. п. №1 вул. Московський проспект 45).

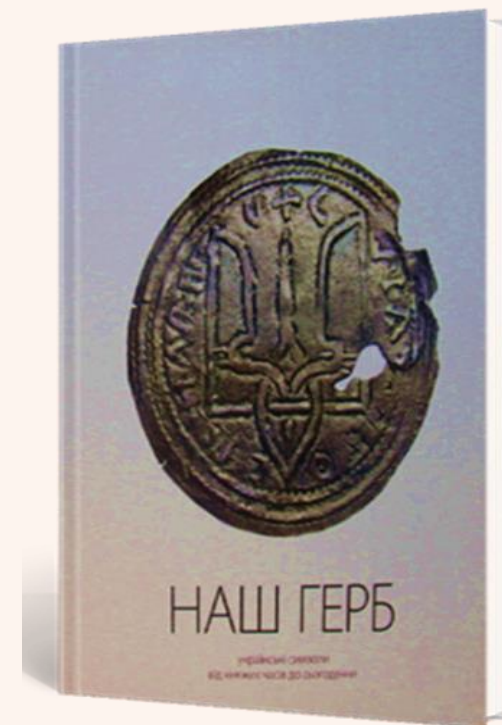
Січинський, В. Тризуб і прапор України [Текст] / В. Січинський. – Львів: Вид-во «Місіонер», 1995. – 61 с. : іл.

Праця В. Січинського є значним внеском у дослідження питань походження, значення, символіки українських герба та прапора. Тризуб – символ сучасного українця, що легітимує його в світі та свідчить про цілий його світогляд. Тож йому в дослідженні приділено особливу увагу. Свого часу ця книга зустріла немало перешкод на шляху свого існування як на українській території, так і поза її межами. Читайте повний текст за посиланням : <http://surl.li/bjvek>

Гречило, А. Наш герб. Українські символи від княжих часів до сьогодення [Текст] / А. Гречило, Б. Завітій. – Київ : Родовід, 2018. – 400 с. : іл.

Книга-альбом присвячена 100-річчю офіційно затверджених державних символів УНР – герба і прапора. В ній, за допомогою малюнків, гравюр, старовинних документів, фотографій, відтворена історія герба Української держави на різних етапах свого історичного розвитку. Видання вміщує понад 700 ілюстрацій із більш ніж 50 музеїв, архівів і бібліотек України та світу. Тут є, мабуть, усі варіації Тризуба, відомі сьогодні.

Детальніше про видання дивіться за посиланням: <http://surl.li/bjver>

Бєлов, О. Український тризуб : історія дослідження та історичний реконструкт [Текст] / О. Бєлов, Г. Шаповалов. – Запоріжжя : Дике Поле, 2008. – 264 с.

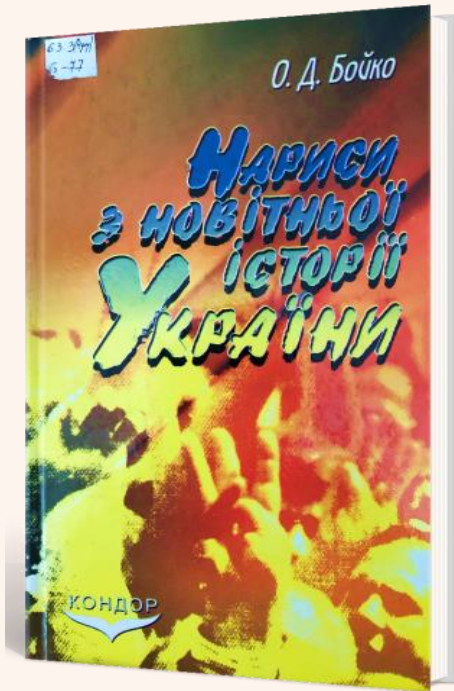
У монографії досліджується історія вивчення українського тризуба у ХІХ – на початку ХХІ ст. Показано спроби багатьох авторів довести його походження та їх намагання зрозуміти значення цього знаку. Доведено походження сучасного Державного герба України від поєднання двох прадавніх язичницьких та християнських символів – хреста та якоря, що означають віру та надію на спасіння. Читайте повний текст за посиланням : <http://surl.li/bjved>

Сергійчук, В. І. Національна символіка України [Текст] : для серед. та ст. шк. віку / В. І. Сергійчук. – Київ : Веселка, 1992. – 110 с. : іл.

Сьогодні, в час відродження національної самосвідомості, гостро постає проблема української символіки. Правильну відповідь може дати лише ретельне вивчення історичних джерел, котрі збереглися дотепер. Читач відкриє для себе багато нового й цікавого, познайомившись із маловідомою інформацією про традиції використання нашим народом гербів, прапорів, гімнів протягом тисячоліть. І зауважить, що у священних символах України народ прагнув відобразити і ясні зорі, і тихі води, і край веселий, і мир хрещений, і славу, і волю...

Місце зберігання: фонд НБ ДБТУ (б. п. №1 вул. Московський проспект 45); (б. п. №4 вул. Різдва,19).

Бойко, О. Д. Нариси з новітньої історії України (1985-1991 рр.) [Текст] : навч. посіб. / О. Д. Бойко. – Київ : Кондор, 2004. – 357 с.

Посібник знайомить читачів з різними підходами до оцінки модернізаційних процесів 1985-1991 рр. Висвітлено низку сюжетів, що з недостатньою повнотою викладені в навчальній та науковій літературі або ж узагалі раніше не були предметом вивчення, органічно поєднано матеріали численних історичних джерел та результати сучасних наукових досліджень.

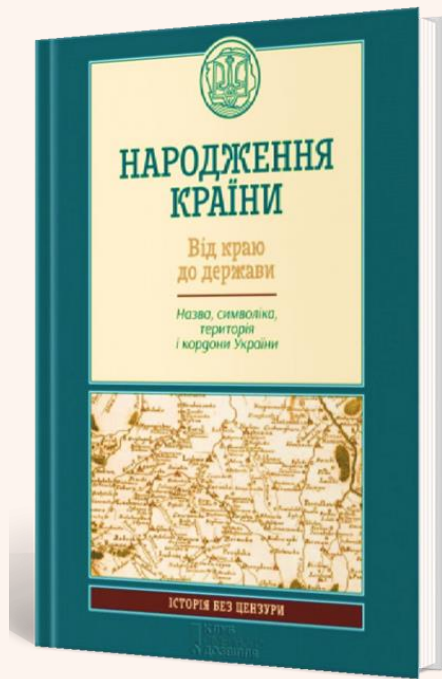
Місце зберігання: фонд НБ ДБТУ (б. п. №7 вул. Клочківська, 333).

Рибак, І. В. Історія України у проблемному викладі, в особах, термінах, назвах і поняттях [Текст] : навч. посіб. / І. В. Рибак, А. Ю. Матвеев. – 2 вид., доп. – Київ : ЦНЛ, 2005. – 198 с.

Цей посібник-коментар є спробою заповнити одну з прогалин сучасної навчальної літератури. Кожен, хто вивчає або викладає історію нашого народу чи просто цікавиться її призабутими сторінками, відчуває сьогодні гостру потребу в різноманітних довідникових виданнях.

Місце зберігання: фонд НБ ДБТУ (б. п. №7 вул. Клочківська, 333); (б. п. №3 вул. Алчевських, 44).

Народження країни. Від краю до держави. Назва, символіка, територія і кордони України [Текст] / К. Галушко, А. Гречило, С. Громенко [та ін.]. – Харків : Книж. клуб „Клуб сім. дозвілля”, 2016. – 348 с.

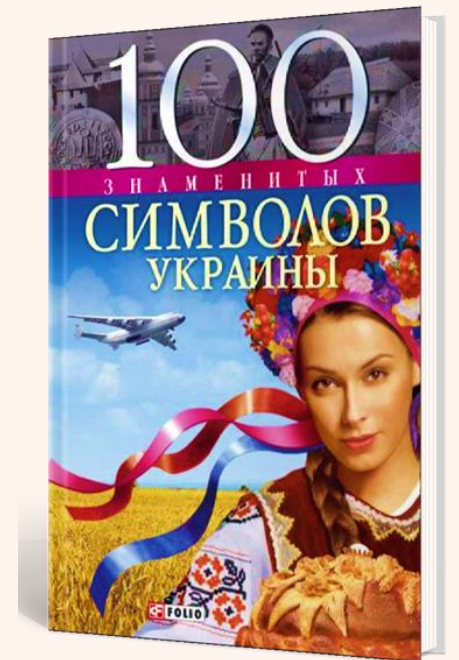
Книга про те, як Україна «здобула себе»: як ставала країною, а потім державою, як формувала свою територію та окреслювала її кордони. Книга розповідає про українські територіальні та національно-державні символи: про появу поняття «національний герб», утвердження загальнонаціональних символів 1917-1920 рр., утвердження сучасних державних символів України тощо.

Місце зберігання : фонд НБ ДБТУ (б. п. №1 вул. Московський проспект 45).

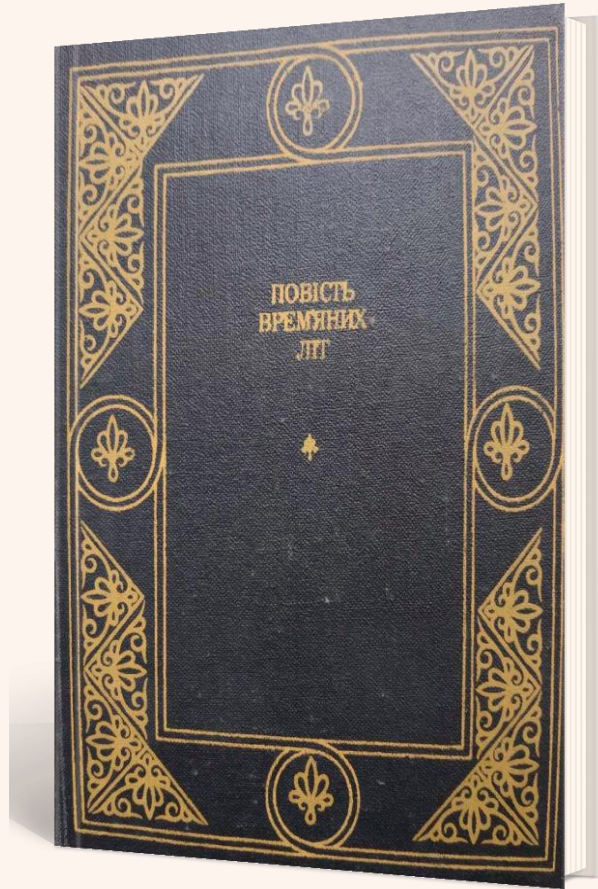
Хорошевский, А. 100 знаменитых символов Украины [Текст] / А. Хорошевский. – Харьков : Фолио, 2007. - 512 с.

У цій книзі можна познайомитися з історією символіки тих роздроблених країн, поєднуючим початком яких була Україна в минулому. Цікава також історія створення символів, трактування поєднання кольорів. Представлені старовинні герби та прапори окремих міст та областей України. Кожен знак як витвір мистецтва, над його створенням працювали майстри художнього мистецтва.

Місце зберігання: фонд НБ ДБТУ (б. п. №1 вул. Московський проспект 45); (б. п. №2 вул. Миросицька,92); (б. п. №3 вул. Алчевських, 44).

Повість врем'яних літ [Текст] : літопис (за Іпатським списком) / пер. с давньоруської, післяслова, комент. В. В. Яременка. – Київ : Рад. письменник, 1990. – 558 с.

«Повість врем'яних літ» – перша в Київській Русі пам'ятка, в якій історія держави показана на широкому тлі світових подій. У книзі викладено легенду про заснування Києва, про так зване закликання варягів (родоначальника княжої династії Рюрика та його братів), переселення княжого роду до Києва та легендарні відомості про перших князів (у тому числі про війни княгині Ольги з деревлянами, «вибір вір» Володимира Святославича та інші). У цьому виданні читач має змогу одночасно одержати оригінальний текст Іпатського списку і переклад сучасною мовою, також зроблено спробу вперше відтворити епічні оповідання літопису як віршований український епос періоду Київської Русі; має змогу з допомогою сумлінного упорядника і перекладача Василя Яременка дійти до витоків нашої української історії, до першооснов нашої державності, народності...

Місце зберігання: фонд НБ ДБТУ (б. п. №3 вул. Алчевських, 44).

Використані інтернет-джерела:

1. <http://surl.li/bjvce>
2. <http://surl.li/bjvcw>
3. <http://surl.li/bjvda>
4. <http://surl.li/bjvdf>
5. <http://surl.li/bjvdh>
6. <http://surl.li/bjvdr>
7. <http://surl.li/bjvdt>
8. <http://surl.li/bjvdw>

ДЯКУЮ ЗА УВАГУ!

Віртуальну виставку підготувала
завідувачка сектором О. О. Безпала